

Fíggjarlóg 96 - hart leikar á

Oddagrein

INGIN ivi um tað: hart man leika á í Tinganesi í hesum døgum, nú landsstýrið skal til at leggja síðstu hond á eina komandi fíggjarlóg og til at fyrireika seg til komandi samráðingar við donsku stjórnina. Í hvørgum førinum er talan um nakra lætta uppgávu. Og tað at vit hava eitt landsstýri við ikki minni enn fyra flokkum ger tað heldur ikki lættari. Men hesir flokkar hava so bjóðað seg fram og áliggur tað teimum tí at semjast.

HVAT fíggjarlógini viðvíkur er greitt, at fíggjarmálaráðharrin hevur fingið eina ómetaliga torføra uppgávu, fyrri ikki at siga ein uriaspost, um so er - soleiðis sum lögmaður hevur úttalað - at fíggjarlógin helst skal javnviga longu í komandi ári. Spurningurin er so, hvat teir einstøku landsstýrismenninir ætla. Hetta hava vit enn lítið og einki fingið at vita um, men ein hevur høyrð, at fleiri av landsstýrismennunum hava ynski um at fáa væl meiri av pengum enn seinast. Eitt dømi eru úttalið hjá samferðslumálaráðharrinum um at fáa meira til ferðamannavinnuna og at fara undir bygging av nýggjum skipi til siglingina um Vestmanna-sund. Eisini frættist, at sambandsmaðurin Eilíf Samuelsen hevur ynski um at fáa nógvar milliónir meira enn jattað í ár. Almennamálini skulu helst eisini hava meira. Áhugavert verður at siggja, hvussu tað fer at eydnast fíggjarmálaráðharrinum at fáa hetta torgreidda roknistykkið at ganga upp, nú landsstýrismenn ikki tykjast til ríka liva upp til orð lógmanns um, at fíggjarlógin helst skal javnviga í komandi ári. Tvihvalda hesir um síni ynski og javnvág skal vera, so merkir tað, at tað skal burtur av nógva staðni. Men hvar og hvat!

SPURNINGURIN um at skerja almenna sektorin hevur verið nóg frammi í seinastuni. Fíggjarmálaráðharrin hevur gjørt greitt, at alt samfelagið, eisini almenni sektorin má vera tilreiðar at fremja sparingar, har hetta ber til og er rætt. Sjálvandi skal almenni sektorin ikki handfarast sum nøkur heilag kúgv. Men vit mugu ansa eftir ikki at detta í grøvina, sum summir av teim borgarligu fegnir vilja grava: at bara tú sparir so og so nóg hjá tí almenna, so gongur alt av sær sjálvum. Fíggjarmálaráðharrin hevur áður sagt, at hann er imóti sokallaða "plenuklippapropolitikkinum" á tí almenna økinum. Í oddagrein í blaðnum herfyri gjørdur vit fíggjarmálaráðharrinum órætt, tá vit út frá eini yvirskrift í SvF ábyrgdaðu hann fyrri nettupp henda politikk.

NÚ fíggjarlóg skal gerast, er umráðandi, tá hugt verður eftir almenna sektorinum, ikki at brúka "Jógvan við Keldu-metoduna". Tað er ábyrgdin hjá landsstýrinum at tryggja, at tað almenna verður ríkið skynsamt. Skal sparast má tað gerast við umhugsni. Vónandi verður hetta setningurin hjá landsstýrinum.

Sosialurin

Síðu 2 viðmerkingin

Nøkur orð um at seta dagsordan

Leiðarin í Sosialinum friggjadagin 1. sept. 1995 vísir á, at tórvur er á einum dialogi - sakligum, skilt - millum politikarar og vinnuliv.

Hesa somu viku skrivur Trúgví Gutesen (tfg í Sambandsrøddir) í Dimmalætting, at vit nýta ov nógva orku til at klandrast. Rolf Gutesen royndir í Sosialinum at fortelja fólkaloksmönnum hvat kapitalisma er. Heri Mohr vísir í sama blaði á, at vit nú umsita minni fyrri meiri pening, samanberid við 1986 (sum neyvan mundi vera nakað mynstur til umsting). Stjórnin á Toll- og Skattstovuni bedýrar seinni í vikuni, at Heri Mohr als ikki kann samanbera uppgávurnar tá og nú.

Jørn Astrup hevði eina grein um dulnevndar meiningar lýstar í blaðnum. Og í Sosialinum hesa somu viku hava vit eisini lisið um eitt samfelag í upphæging eftir John Smith.

ES-álitid varð handað lógmanni hesa vikuna, og eitt sindur av kjaki stóðst av tí. Ógvuliga grunt, tó. Friggjakvöldið ta vikuna vísir Jógvan við Keldu okkum so at einastu røttu loysnina: 2000 alment sett fólk til hús tey næstu 2 árin. Eidesgaard gjørdi seg meira siviliseraðan eftir dagsins

normi. Hann vísti til avtalur, sum vit hava gjørt við danir.

SEV-stjórnin helt tað vera eina gongda leið at útyggja vatnorkuna í Eysturoy - Eiði 3. Hesus var Tormóður Dahl ikki samdur í.

Hetta var so tann eina vikan hjá tí vanliga føroyinginum. Dagsordan? Ja, ein má næstan spyrja, hvat tað er. Ein víðger tað eina málið, annar víðger hitt málið. Kjakið kastað millum yvirskriftarnar og kemur ikki niður um skráðuna.

Nú, triggjar vikur aftaná, eru at kalla allir hesir spurningarnir gloyndir og vit sita við eini livikorskaning, sum skal sannføra danir um, at teirra samfelag eigur at hjálpa okkum við enn meiri peningi. Sum Jóannes Eidesgaard sigur: »Vit mega bert áðanna, at vit ikki megna at lyfta byrðuna». Sum um vit hava roynt?

Ein fyrsta fortreyt fyrri at fáa eitt kjak, sum flytur mætt, er, at vit vilja halda okkum til ein settan dagsordan.

Umframt tey, sum sita við valdinum í hondini - og harvið skulu nýta størsta partin av síni tíð til gerandismál - so eru bert tveir bólkir í samfelagnum, sum hava møguleika til at seta dagsordan:

- í fyrsta lagi fjølmiðlar-

nir - í øðrum lagi - og í væl minni mun - tey, sum gera sjálvstøðug, sjálvbestaldað arbeiði

Um so er, at fjølmiðlarnir - herundir eisini Sosialurin - vilja vera við til at menna hetta samfelagið úr tí kyksendi, sum vit í løtuni sprakla okkum djúpi og djúpi niður í, so hava tit góðan møguleika: Set fokus á møguleikarnar heldur enn á rotinaskap ella ævintýr.

Set fokus á tey 3-4000 fólkin, sum ganga fyrri onki. Ikki fyrri tí, at tað er synd í teimum, men set fokus á tilfeingið, sum harvið fer fyrri skeiðið. Ella set fokus á tey 500-1000 mannárin, sum tann almenni sektorin kann effektivisera við (eini 10%). Tað kundi eisini víst seg, at tey 30%-ini, sum Jógvan við Keldu roknar við, ikki eru so órealistisk kortini. Spurningurin er so, um máttin, sum hann skitseraði, man vera tann frægasti?

Tilsamans tosa vit um arbeiðsmegi, sum undir góðum umstøðum kundi skapt umsetning fyrri umleið 1-1.5 mia. kr. árliga. Tá verður roknað við, at vit skulu nýta tað, sum vit effektivisera tann almenna sektorin við, til at skapa umstøður til

fyrri tey, sum í dag eru arbeiðsleys.

Viðv erandi skattatryggti tosa vit um skattainntøkur uppá einar 3-400 mió. kr. umframt tær 2-300 mió. kr., sum verða spardar í arbeiðsloysistrygging (partur av hesum krónunum er tó duplertroknaður, eftirsom arbeiðsloysisstuðul eisini er skattaður).

Fjølmiðlarnir eiga dagsordan - tit stýra kjakinum. Um tit ikki trýsta kjakið móti møguleikunum, so ger neyvan nakar annar tað heldur.

Tað ber til at venda stórur fyrirtøkur uppá 1-2 ár. Sjálvandi ber tað eisini til at venda gongdini í Føroyum. Tað veldst um vilja og hegni. Alt teir tíð og krevur síni tár; men ongin sigur, at tað skal taka ævir. Vit hava vísað um hesa kreppuna síðani fyrst í 1989 - gingin eru seks ár!!! Nýta vit tiltøkina 6. oktober 1992, so tosa vit um try árl!!!

Seta fjølmiðlarnir fokus á tað, sum ber til - og halda fokuseringini - so óttist eg ikki fyrri framtíðini hjá Føroyum. Og eg kenni meg vísan í, at tað ber til at venda kósini rættuliga skjótt.

Signar P. Heinesen

Viðmerking

Effektivisering

Orskað av einum úttali frá Jóannes Eidesgaard, landsstýrismanni, í Sosialinum tann 24. august 1995 um sparingar og effektiviseringar í landsins umsting eitt nú á toll- og skattaøkinum loyvi eg mær at skriva eina grein »Um at spara og effektivisera» í Sosialinum og Dimmalætting tann 29. august 1995.

Í Dimmalætting tann 31. august sigur fyrrverandi landsstýrismáður í fíggjarmálum Jóngerður Purkhus, at hon einki minnst til tað, sum hendi við gjaldstovuini í hennara »regeringstíð», men hon minnst tó, at heilt afturi 60-unum var uppskot frammi um at seta eina tollstovu á stov. Tað kundi verið áhugavert at fingið at vita, hvussu tað uppskotið kom fram og frá hvørum. Hon vil eisini vera við, at gjaldstovan fór ikki í tveir lutir fyrri at spara.

So vita vit tað. Og dagin eftir kunnger Petur Alberg Lamhauge, stjóri, í Dimmalætting, at eg

ongantið var fegin um sundurliðingina av Føroya Gjaldstovu. Víst so, eg var alt annað enn fegin um, hvussu landsstýrið evnaleyst og náðileyst skrá í ta grønna greinina í landsins frammanundan so illa trevsaðu meginumsting.

Aftur í Sosialinum tann 16. september skrivur Petur Alberg Lamhauge, stjóri, við feitar yvirskrift, at »Heri Mohr, fyrrverandi stjóri á Føroya Gjaldstovu, gevur skeivar og villileiðandi upplýsingar», og at hann (P.A.L.) fóll tað sum sína skyldu at fáa hetta rætt-

á. Í minari grein vísti eg á, at sambært landskassans roknskapum eru skattir, tollur, mvg og onnur almenn gjöld minkað tey seinastu árin við 30%, og at hetta er eitt umvent proportionalt fyrirbrigið sammetti við kostnaðin av landskassans umsting á hesum økjum.

Eg kann ikki annað enn halda meg til landskassa-

roknskapirnar, sum vísa nevndu inntøkur soleiðis:

1987
§ 1 Skattir 1.113 mia.
§ 2 Toll- og framleiðslugjöld 1.077 mia.
2.190 mia.

1993
§ 1 Inntøku-skattir 858 mió.
§ 2 Toll-, nýtslu- og framleiðslugjöld 730 mió.
1.588 mia.

Munur 602 mió. ella ein lækking upp á ca. 30% (1993 er seinast kunn-gjörði landskassaroknskapur).

Eg dugi ikki at siggja nakað villileiðandi ella skeiðt í hesum, og tað er væl onki forgjört í at gera sammetingar og metingar á vitalum økjum í lógtingsins fíggjarlóg. Tað má haldast í hesum føri at vera rimuligt og nærliggjandi at halda seg til tíðina áðrenn og eftir 1. mai 1987, tá tollumsitingin varð

tikin frá gjaldstovuini.

Petur A. Lamhauge veit kanska ikki, at »grundleggjandi broytingar í skatta- og avgjaldsskipanini» eru ikki specifikt gjörðar síðani 1987, sum hann so ósmæðið kunnger í síni grein. Nei, vit skulu heilt aftur til 1963, tá broytingar komu í landsskatta- og kommunuskattaumsitingina, tvungin uppsparing, inntøkulógir, sum nú fleiri eru farnar í søguna, o.s.fr. Broytingar, sum settu stór krøv, og sum at kalla áhaldandi hava staðið við til dagin í dag.

Eg skal vera tann seinasti, sum fer at ivast í, at byrðarnar og krøvini í toll- og skattaumsitingini eru bæði tungar og krevjandi, men Jóannes Eidesgaard, landsstýrismáður, veit vónandi, hvussu hættisligt og sálarliga leymjandi eitt bureaukratiskt veldi kann gerast (eisini í Føroyum). Okkara tíð hevur sanniliga ikki verið pirin við slíkum ræðandi fyrirbrigdum. Ella les til dømis Nicolai Gogol ella Vilhelm Moberg fyrri bert at nevna teir av myn.

Heri Mohr